

ODBORNÝ ŽIVOTOPIS

**O. Univ. Prof. Dr. Dr.h.c.
Thomas Winkelbauer**

Thomas Winkelbauer se narodil dne 14. března 1957 ve Vídni.

V letech 1963-1967 navštěvoval základní školu ve Zwettlu, v letech 1967-1975 gymnázium tamtéž. Dne 20. června 1975 maturoval.

V letech 1975-1984 studoval Winkelbauer na Vídeňské univerzitě dějiny, politologii a klasickou filologii (se specializací na hospodářské a sociální rakouské novověké dějiny). Zároveň absolvoval vzdělávací kurz na Ústavu pro rakouský dějezpyt (Institut für österreichische Geschichtsforschung). Roku 1984 napsal a obhájil disertační práci „Bäuerliche Untertanen zwischen feudaler Herrschaft und absolutistischem Staat“ (prof. Wolfgang Häusler) a složil rigorózní zkoušku. Dne 20. června 1984 absolvoval doktorskou promoci na filozofické fakultě Vídeňské univerzity.

Dne 1. října 1984 byl jmenován odborným asistentem na Historickém ústavu Vídeňské univerzity s částečným úvazkem na Ústavu pro rakouský dějezpyt. Tuto funkci zastával do 30. listopadu 1995. Roku 1986 absolvoval státní zkoušku pro rakouské dějiny, na jejímž základě získal právo vést samostatné univerzitní kurzy.

V letech 1995-1998 byl Winkelbauer asistujícím profesorem na Historickém ústavu Vídeňské univerzity, roku 1997 absolvoval několikaměsíční studijní pobyt na Duchovnědném centru pro východní Evropu v Lipsku.

V lednu roku 1998 se habilitoval pro obor „Rakouské dějiny“ na Vídeňské univerzitě, a to na základě habilitačního spisu „Fürst und Fürstendiener“. Na základě této habilitace mu byl udělen titul docent.

Dne 1. března 1998 se Winkelbauer stal mimořádným profesorem Vídeňské univerzity pro regionální dějiny, roku 2003 obsadil první místo v konkurzu na řádnou profesuru univerzity ve Štýrském Hradci.

Roku 1998 obdržel hostující profesuru v Salcburku.

V lednu 2005 byl jmenován členem historické komise Rakouské akademie věd.

Roku 2006 mu byl udělen rektorem Masarykovy univerzity, prof. Petrem Fialou, čestný doktorát za dlouholeté zásluhy o spolupráci ve vědě mezi Vídeňskou univerzitou a Masarykovou univerzitou, potažmo mezi Rakouskou republikou a Českou republikou. V následujícím období byl profesor Winkelbauer zároveň členem Vědecké rady Masarykovy univerzity v Brně.

Roku 2007 byl Thomas Winkelbauer jmenován řádným profesorem pro rakouské dějiny.

Roku 2010 se stal také ředitelem Ústavu pro rakouský dějezpyt (Institut für österreichische Geschichte).

Ve stejném roce byl jmenován také řádným členem Rakouské akademie věd.

Roku 2010 byl lichtenštejnskou stranou nominován za člena Česko-lichtenštejnské komise historiků.

•

Thomas Winkelbauer je celosvětově uznávaným historikem raného novověku (Přednášková činnost nejen v Evropě, ale také v Japonsku a USA). Zabývá se především problematikou dějin habsburské monarchie v 16. a v 17. století a to v nejširších geografických i metodologických kontextech. Jeho badatelská a publikační činnost zasahuje politické, právní, sociální, hospodářské i kulturní a náboženské dějiny zmiňovaného období. Z oblasti hospodářských právních a sociálních dějin se jeho dosavadní práce zaměřovala především na výzkum vztahu vrchností a poddaných v raném novověku a na právní postavení selského obyvatelstva v rámci šlechtických dominií („Und sollen sich die Parteien gütlich miteinander vertragen“. Zur Behandlung von Streitigkeiten und von „Injurien“ vor den Patrimonialgerichten in Ober- und Niederösterreich in der frühen Neuzeit. Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte. Germanische Abteilung 109, 1992, s. 129-158), dále na postavení rakouské aristokracie a její integraci na císařském dvoře (Fürst und Fürstendiener. Gundaker von Liechtenstein, ein österreichischer Aristokrat des konfessionellen Zeitalters. Wien – München 1999).

Z oblasti hospodářských dějin lze připomenout alespoň projekty zabývající se finančními dějinami habsburské monarchie a financování válečných kampaní v období absolutismu (Robot und Steuer. Die Untertanen der Waldviertel Grundherrschaften Gföhl und Altpölla zwischen feudaler Herrschaft und absolutistischen Saat (vom 16. Jahrhundert bis zum Vormärz). Wien 1986; Nervus Belli Bohemici. Die finanziellen Hintergründe des Scheiterns des Ständeustands der Jahre 1618-1620. Folia Historica Bohemica 18, 1997, s. 173-223; „Das Geld ist sanguis corporis politici.“ Notizen zur Finanzen der Habsburger und zur Bedeutung des Geldes in 16. und 17. Jahrhundert. In: Häusler, Wolfgang (ed.): Geld. 800 Jahre Münzstätte Wien, Wien 1994, s. 143-159).

Z oblasti náboženských a kulturních dějin je nutno připomenout jeho výzkum problematiky náboženských konverzí v raném novověku, který do značné míry posunul dosavadní znalosti o náboženských i politických aspektech proměn, které ve střední Evropě proběhly kolem roku 1620. Není náhodou, že zásadní závěry z tohoto výzkumu byly publikovány také v češtině na stránkách Českého časopisu historického.

V minulých letech se prof. Winkelbauer věnoval také pramenně-typologickému a metodologickému výzkumu. Je redaktorem sborníků věnovaných metodám pramenné typologie a historickým biografii (Quellenkunde der Habsburgermonarchie (16.–18. Jahrhundert). Ein exemplarisches Handbuch. Wien – München 2004, Vom Lebenslauf zur Biographie. Geschichte, Quellen und Probleme der historischen Biographik und Autobiographik. Horn - Waidhofen/Thaya 2000).

Vědecká práce Thomase Winkelbauera v poslední době vyvrcholila publikováním rozsáhlé syntézy dějin habsburské monarchie Österreichische Geschichte 1522-1699. Ständefreiheit und Fürstenmacht (Wien 2003), která byla vydána nakladatelstvím Ueberreuter v rámci ediční řady „velkých“ dějin Rakouska. Kniha Thomase Winkelbauera Österreichische Geschichte 1522-1699, Ständefreiheit und Fürstenmacht je pozoruhodnou syntézou středoevropských dějin raného novověku. Ukazuje, na základě jakých principů a jakým způsobem se vnitřně značně členitá a různorodá část kontinentu evropského kontinentu, vzájemně spojovaná (a zároveň odpuzovaná) habsburskou dynastií pohybovala od stavovského systému k integrálně řízené monarchii, od reformace k protireformaci, od renesance k baroku. V titulu závěrečného shrnutí si ostatně sám autor položil otázku, je-li 17. století formativní fází moderních rakouských dějin. Fází, kdy se například formuje „moderní“ státní byrokracie, jejíž prostřednictvím je potom „moderně“ disciplinováno obyvatelstvo, „moderní“ podoby náboženské, ale také „moderní“ jazykové projevy.

Prof. Dr. Thomas Winkelbauer je organizátorem a spoluorganizátorem četných mezinárodních konferencí, na které pravidelně zve také přednášející z České republiky.

Prof. Dr. Thomas Winkelbauer je také vydavatelem mnoha odborných sborníků, které zpravidla mívají široký mezinárodní ohlas.

•

Prof. Dr. Thomas Winkelbauer jako jeden z mála zahraničních badatelů v plné míře recipuje českou historickou literaturu ke sledovanému tématu.

V letech 1988-1993 absolvoval několik jazykových kurzů češtiny na Vídeňské univerzitě, v létě roku 1989 se zúčastnil 22. letní školy slovanských studií na filozofické fakultě Masarykovy univerzity (tehdy Univerzita Jana Evangelisty Purkyně) v Brně.

Jeho bohemikální historické studie byly podkladem pro jmenování Winkelbauera za člena několika významných gremií, zabývajících se českými dějinami. Od roku 2002 je členem Collegia Carolina v Mnichově (SRN), téhož roku byl zvolen řádným členem Historické komise pro české dějiny v Mohuči (SRN).

Roku 2003 byl jmenován členem mezinárodní redakce Českého časopisu historického (Praha) a Časopisu Matice moravské (Brno).

Jak je vidět i z uvedené syntézy dějin habsburské monarchie v raném novověku, v nebývalé míře se mu podařilo začlenit české a moravské národní a regionální dějiny do dějin habsburské monarchie, resp. do dějin střední Evropy, takže se staly jejich přirozenou součástí (dílo profesora Masarykovy univerzity Josefa Války a jeho historické termíny jako „nadkonfesní křesťanství“).

Jeho dílo v tomto ohledu přesahuje pouze odbornou rovinu, výrazně přispívá k současnému evropskému integračnímu procesu a napomáhá bourat historicky dané negativní stereotypy ve vzájemných vztazích.

•

Prof. Dr. Thomas Winkelbauer po léta intenzivně spolupracuje s celou řadou vědeckých pracovišť v České republice. Již na počátku devadesátých let 20. století se zasloužil o navázání spolupráce mezi českými a rakouskými historiky, když organizoval periodická setkání Spojující a rozdělující na hranici. Mezi uvedenými pracovišti hraje významnou roli Masarykova univerzita v Brně.

T. Winkelbauer intenzivně spolupracuje s Historickým ústavem FF MU Brno (především s Prof. Dr. J. Válkou, doc. Dr. Tomášem Knozem, Dr. Bronislavem Chocholáčem, Mgr. Petrou Vokáčovou). Zúčastňuje se symposií a konferencí organizovaných Historickým ústavem FF MU, jako host konána tomto ústavu jednorázové přednášky pro studenty. Roku 1998 uspořádal (spolu s Dr. Knozem) společný semestrální seminář s exkurzí pro vídeňské a brněnské studenty a životním stylem raně novověké šlechty.

Je dlouholetým členem Matice moravské se sídlem na Masarykově univerzitě v Brně, roku 2003 byl jmenován členem mezinárodní redakce Časopisu matice moravské.

Jak bylo uvedeno výše, roku 2006 mu byl udělen rektorem Masarykovy univerzity, prof. Petrem Fialou, čestný doktorát za dlouholeté zásluhy o spolupráci ve vědě mezi Vídeňskou univerzitou a Masarykovou univerzitou, potažmo mezi Rakouskou republikou a Českou republikou. V následujícím období byl profesor Winkelbauer zároveň členem Vědecké rady Masarykovy univerzity v Brně.

Od roku 2015 je členem týmu Centra pro transdisciplinární výzkum kulturních fenoménů ve středoevropských dějinách: obraz, komunikace, jednání (Centre for Cross-Disciplinary Research into Cultural Phenomena in the Central European History: Image, Communication, Behaviour) se sídlem v Brně a v Olomouci.

**Slavnostní laudatio přednesené na půdě Masarykovy univerzity dne 24. května 2006
při příležitosti udělení čestného doktorátu prof. Thomasi Winkelbauerovi**

Vaše Magnificence, pane rektore,
Spectabilis, pane děkane,
Honorabilis, pane promotore,

dnešní laureát čestného doktorátu Masarykovy univerzity, profesor Vídeňské univerzity Thomas Winkelbauer, je celosvětově uznávaným historikem raného novověku. Zabývá se především problematikou dějin habsburské monarchie v 16. a v 17. století, a to v nejširších geografických i metodologických kontextech. Jeho badatelská a publikační činnost zasahuje politické, právní, sociální, hospodářské i kulturní a náboženské dějiny zmiňovaného období. V oblasti hospodářských, právních a sociálních dějin se jeho dosavadní práce zaměřovala především na výzkum vztahu vrchností a poddaných v raném novověku a na právní postavení selského obyvatelstva v rámci šlechtických dominií. Z oblasti hospodářských dějin lze připomenout alespoň projekty zabývající se finančními dějinami habsburské monarchie a financování válečných kampaní v období absolutismu. Z oblasti náboženských a kulturních dějin je nutno zmínit jeho výzkum problematiky náboženských konverzí v raném novověku, který do značné míry posunul dosavadní znalosti o náboženských i politických aspektech proměn, které ve střední Evropě proběhly kolem roku 1620. Není náhodou, že zásadní závěry z tohoto výzkumu byly publikovány také v češtině na stránkách Českého časopisu historického. V poslední době se profesor Winkelbauer věnoval také pramenně-typologickému a metodologickému výzkumu. Je redaktorem sborníků zaměřených na formulování metod pramenné typologie a historickým biografiím.

Vědecká práce Thomase Winkelbauera v poslední době vyvrcholila publikováním rozsáhlé syntézy dějin habsburské monarchie „Österreichische Geschichte 1522-1699. Ständefreiheit und Fürstenmacht“, která byla vydána v rámci ediční řady „velkých“ dějin Rakouska. Uvedená kniha je pozoruhodnou syntézou středoevropských dějin raného novověku. Ukazuje, na základě jakých principů a jakým způsobem se vnitřně značně členitá a různorodá část kontinentu evropského kontinentu, vzájemně spojovaná (a zároveň odpuzovaná) habsburskou dynastií, pohybovala od stavovského systému k integrálně řízené monarchii, od reformace k protireformaci, od renesance k baroku. V titulu závěrečného shrnutí si ostatně sám autor položil otázku, je-li 17. století formativní fází moderních rakouských dějin. Obdobím, kdy se formuje „moderní“ státní byrokracie, jejímž prostřednictvím je potom „moderně“ disciplinováno obyvatelstvo, a kdy vznikají „moderní“ podoby náboženské, ale také „moderní“ jazykové projevy.

O Thomasi Winkelbauerovi bylo nedávno řečeno, že se díky svému dílu, znalosti českých a moravských dějin i odbornými a osobními kontakty již po mnoho let řadí nejen do rakouské, ale i do české historické obce. Profesor Thomas Winkelbauer jako jeden z mála zahraničních badatelů v plné míře recipuje českou historickou literaturu ke sledovanému tématu, mimo jiné i díky jazykovým kurzům absolvovaným v rámci školy slovanských studií na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Jeho bohemikální historické studie byly podkladem pro jmenování za člena několika významných grémií, zabývajících se českými dějinami. Od roku 2002 je členem Collegia Carolina v Mnichově, téhož roku byl zvolen řádným členem Historické komise pro české dějiny při Ústavu pro evropské dějiny v Mohuči. Roku 2003 byl jmenován členem mezinárodní redakce Českého časopisu historického v Praze a ve stejném roce členem mezinárodní redakce Časopisu Matice moravské v Brně. Jak je vidět i z uvedené syntézy dějin habsburské monarchie v raném novověku, v nebyvalé míře se mu podařilo začlenit české a moravské národní a regionální dějiny do dějin habsburské monarchie, resp. do dějin střední Evropy, takže se staly jejich přirozenou součástí. Jeho zásluhou se do mezinárodního kontextu dostaly i myšlenky a pojmy významných českých historiků. V této

souvislosti vzpomeňme alespoň dílo profesora Masarykovy univerzity Josefa Války a jeho pojem „nadkonfesní křesťanství“.

Když se před několika lety Thomas Winkelbauer rozhodoval o obrazovém motivu na obálky svého dvousvazkového „chef-d'oeuvre“ o dějinách habsburské monarchie v raném novověku, zvolil pro první díl vyobrazení císařské koruny Rudolfa II. a pro druhý díl obraz milostné Madony „Mariahilf“ od Lucase Cranacha. První vyobrazení symbolicky charakterizuje politickou jednotu střední Evropy, druhé vyjadřuje kulturní provázanost této části kontinentu. Ačkoliv nežijeme v době popisované ve Winkelbauerově spise „Ständefreiheit und Fürstenmacht“, mnohé ze zmiňovaných sounáležitostí přetrvaly dodnes a v celoživotním díle Thomase Winkelbauera jsou přítomny obzvláště silně. Jsou výrazem autorovy schopnosti sledovat dějiny jako složitý proces, který nelze vnímat pouze z hlediska jednoho národa či státu. Není proto divu, že Winkelbauerovy rakouské dějiny jsou dějinami minimálně středoevropskými. Domnívám se, že kořeny tohoto postoje je třeba hledat právě ve složité konstrukci habsburského soustátí v raném novověku, kde se v neuvěřitelně bohaté mozaice střetávaly velké celoevropské historické procesy s regionálními a lokálními dobovými trendy, kde panovala značná pluralita a roztříštěnost právního, společenského, náboženského, jazykového i kulturního dědictví, a kde každá snaha o politickou a společenskou integraci, ať spontánní či násilnou, narážela na bariéru představovanou zvyklostmi jednotlivých zemí či společenských uskupení. Kdo měl možnost dnešního laureáta čestného doktorátu poznat i osobně navíc dobře ví, že jeho odborné postoje jsou v naprostém souladu s postoji osobními. Není třeba pochybovat o tom, že v jeho pojetí nelze „čistou“ a „vysokou“ vědu oddělit od služby obecnému dobrému, humanitě a přátelství mezi lidmi. Jinak si ani nelze vysvětlit skutečnost, že se Winkelbauerova kancelář v historické budově univerzity na vídeňském Ringu stala zcela přirozeným místem setkávání historiků z českých zemí, Maďarska, Rakouska, Polska, Německa či Nizozemí. Mnozí z nás vděčí profesoru Winkelbauerovi za pomoc při snaze seznámit se s vídeňskými knihovnami i archivy nebo proniknout do tajů a zákulisí rakouské společnosti. Co je ještě důležitější, Winkelbauer se sobě vlastní laskavostí a otevřeností tuto pomoc neodmítá ani našim dnešním mladým kolegům, a to i přes své každodenní pracovní povinnosti a velkou vytiženost. Jeho dílo také v tomto ohledu přesahuje pouze odbornou rovinu, výrazně přispívá k současnému evropskému integračnímu procesu a napomáhá bourat historicky dané negativní stereotypy ve vzájemných vztazích.

(Tomáš Knoz)